

Uluslararası ve Ulusal Mevzuata Göre Türkiye'ye Kitleli Olarak Göç Edenler İçin Tanımlanan Hukuki Statüler

Legal Status Defined on Mass Immigrants Coming to Turkey According to International and National Legislation

Cüneyt TELSAC

Doktorant, Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi

Kamu Yönetimi Bölümü

cuneyttelsac@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4133-4846>

Makale Başvuru Tarihi: 10.06.2022

Makale Kabul Tarihi: 29.06.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Göç, çağlar boyu devletlerin, kentlerin ve insanların kaderini şekillendiren çok güçlü bir faktör olmuştur. İçinde bulunduğumuz yüzyıl açısından da durum farklı değildir. Yakın tarihimizin en çarpıcı konularından birisini, tartışmasız göç hareketleri oluşturmaktadır. Çoğunlukla insanların arzusu dışında, mecbur kaldıkları için gerçekleşen zorunlu ve düzensiz göç hareketleri kapsamlı ve etkili sonuçlar üretmektedir. Menşe ülkeden, transit ülkeye ve nihayet hedef ülkeye ulaşmaya kadar yaşanan göç süreci son derece çetrefilli ve dramatik sahnelerle tanıklıktadır. Temelinde birçok sebep yatan göç hareketleri hedef ülkeye ulaşıldığında yeni bir hayat, yeni umutlar, yeni zorluklar ve beraberinde yeni bir statü getirmektedir. Basında sıklıkla yer değiştiren insanlar için çeşitli tanımlar kullanılmaktadır. Genellikle yanlış kullanılan kavramlar veya genelleme şeklinde belirtilen tanımlar; yetersiz ve amacına uygun olmamaktadır.

Bu makalede, literatür taraması ve gözlem yöntemleri kullanılarak Türkiye'ye göç edenlerin yasal statülerine ilişkin uluslararası ve ulusal mevzuat kapsamında ortaya çıkan kavramsal farklılıkların açığa kavuşturulması ve ortak bir dil geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Geçici sığınmacı, Geçici koruma, Geri gönderme.

Legal Status Defined on Mass Immigrants Coming to Turkey According to International and National Legislation

ABSTRACT

Migration has been a very powerful factor shaping the fate of states, cities, and people for ages. The situation is not different in terms of the century we live in. One of the most striking issues of our recent history is indisputably migratory movements. Forced and irregular migration movements, which occur mostly because people are compelled against their will, produce serious and effective results. The migration process from the country of origin to the transit country and finally to the destination country witnesses extremely complicated and dramatic scenes. Migration movements, which are based on many reasons, bring a new life, new hopes, new challenges and a new status when the destination country is reached. Various definitions are used for people who frequently covered in the press. Often misused concepts or definitions as generalizations; are insufficient and not fit for purpose.

In this article, it is aimed to clarify the conceptual differences that arise within the scope of international and national legislation on immigrant/migrant status by using literature review and observation methods and to develop a common language.

Keyword: Migration, Refugee, Temporary asylum seeker, Temporary protection, Refoulement.

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun gelişim tarihi sayısız etken ve değişken etrafında şekillenmiştir. Bu etkenler arasında oldukça büyük bir faktöre sahip olan göç olgusu, insanlık tarihi kadar eski ve halkların toplumsal hafızasında önemli yer tutan güçlü bir dinamiğe sahiptir. Bu güçlü dinamiğe göre insanların buldukları coğrafyaya nispeten daha iyi koşullarda yaşayabilmek için gerçekleştirdikleri bireysel ve kitlesel göç eylemleri toplumsal açıdan büyük etkiler yaratmıştır (Telsaç ve Telsaç, 2022b; Telsaç, 2021; Yılmaz, 2020). Temel itici faktörler olan barınma, doğal afetler, güvenlik ve yeterli gıda eksikliğinden kaynaklı göçler, tarihin her sayfasında yer bulmaktadır (Atmaca, 2020). Fakat değişen ve yeni konjonktürler oluşturan yaşam dizgisi zaman içinde göçün nedenlerinin de çeşitlenmesine sebep olmuştur. İnsanoğlunun yerleşik yaşama geçmesiyle beraber şehir ve devlet kavramları belirginleşmiş ve bu gelişmeye paralel olarak egemenliğin sınırları ve bu sınırlar içinde yaşama hakkına sahip olan vatandaşlar için itaat zorunluluğu doğmuştur (Arslan, 2021; Aydın, 2020; Yılmaz ve Telsaç, 2021a). Buna göre, gücü elinde bulunduran iktidarların kuralları ön plana çıkararak, temel itici faktörlere ek; siyasi ve sosyal etkenlerinde göç olgusuna dahil olmasını sağlamıştır (Yılmaz vd., 2020). Göç; her bakımdan yaşanan birçok etken ve değişime duyarlı bir harekettir. Yer değiştirmenin temel unsurları zamanla farklı sebeplere dayalı bir şekilde gerçekleşse de ortaya çıkan etki ve sonuçları itibariyle büyük değişimlere sebep olmaktadır (Belli, 2020).

Göç eden insanların menşe ülkeden hareket ederek başlayan yolculukları, kullandıkları transit ülke/ülkeler ve hedef ülke açısından büyük sonuçlar doğurmaktadır (Telsaç ve Telsaç, 2022a). Ortaya çıkan sonuçlar zarfında oluşan temel çıktılardan biri de göç edenlere verilen statüdür. Zira göçmenler edindikleri statü doğrultusunda ya ülkelerine iade edilmekte (kaçak iadesi, sınır dışı edilmek), ya da buldukları ülke tarafından geçici koruma, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma, sığınmacı veya geçici koruma statüleri çerçevesinde değerlendirilmektedir (Hathaway ve Foster, 2003:357,365). Göçmenlerin edindikleri statüler kendileri açısından birçok hayati sonuçlar doğurmaktadır. Zira bu statülerin kendi içinde farklı olduklarını ve farklı hak ve olanaklara zemin hazırladıklarını belirtmek gerekir. Edinilen statünün belirlenmesi açısından göçü oluşturan nedenler en temel faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörü takiben yapılan bazı uluslararası sözleşmeler gereği göç eden kişilerin menşe ülkesi, yardıma ihtiyacının olup olmadığı, can güvenliği ve dezavantajlı kimseler (çocuk ve kadınlar) gibi etkenlerde belirleyici olabilmektedir (Aleinikoff, 2003:304; Haines, 2003:335).

Günümüzde göç hareketlerine dair kullanılan kavram ve tanımlar son derece gelişmiş ve alalede yapılmaktadır. Hemen hemen yer değiştiren veya göç edenlerin tamamına ilişkin mülteci, sığınmacı veya göçmen tanımı yapıldığına yaygın şekilde şahit olmaktayız. Oysaki bu kavram ve statüler birbirinden oldukça farklıdır. Örneğin, mülteciler uluslararası hukuka tabidirler. Statüleri 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi başta olmak üzere birçok sözleşmeye konu edilmiştir (Jaeger, 2001:736). Fakat göçmen statüsü tamamıyla devletlerin kendi iç hukuklarına bağlı bir kavramdır. Daha çok kendi isteğiyle, ekonomik veya daha iyi bir yaşam umuduyla gerçekleştirilen yer değiştirme hareketidir. Temel ayrışmanın olduğu yer burasıdır. Kişi veya kişiler kendi arzusuyla göç etmektedir. Bu aşamada göçmen tanımı yaşamsal bir tehdit veya zulüm/işkence olmaksızın bir başka ülkeye giden kişiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Kaldı ki ülkeler açısından göçmen statüsü için oldukça farklı şart ve koşullar aranmaktadır. Örneğin Türkiye’de göçmen statüsüne ilişkin görece çok farklı bir uygulama bulunmaktadır. 5543 sayılı İskân Kanununa göre göçmen: “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu kanun gereğince kabul olunanlardır” tanımı yapılmaktadır. Yasaya ilişkin Türkiye özelinde bir değerlendirme yapıldığında gelen yabancıların değil, sadece Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olan kişilerin göçmen statüsüyle Türkiye’ye kabul edilmesi şartı hemen göze çarpmaktadır. Bu durumda Türkiye’ye kabul edilen tüm göçmenlerin Türk vatandaşı olarak kabul edildiği ve yabancıların bu kanundan yararlanmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu ve buna benzer kapsam ve uygulama farklılıkları sebebiyle

kavramların net bir şekilde ortaya konması önem taşımaktadır. Zira uygulama ve tanımlar ülkelerin kendi iç hukuk mekanizmaları etrafında şekillenmektedir. Bu önem doğrultusunda Türkiye’de yanlış bilinen ve yanlış kullanılan kavram ve statülerin açığa çıkarılarak yeknesaklık sağlanması ve ortak bir dil oluşturulması makalenin temel amacını yansıtmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Göçün tanımına ilişkin Uluslararası Göç Örgütü tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğü ’ne göre göç: *“Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir”* şeklinde tarif edilmektedir (IOM, 2013).

Göçmen kavramı Türkçe ’de genel anlamda çeşitli sebeplerle yer değiştiren insanlar için kullanılan ve adeta bu anlamda çatı vazifesi gören bir kelimedir. Türk Dil Kurumu’nun güncel sözlüğüne göre: *“Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”* şeklinde bir karşılık bulunmaktadır (TDK, 2022). Genel kabul gören göçmen kavramı; çoğunlukla bireyin göç etme kararını zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi hür iradesiyle ve isteyerek aldığı durumlara işaret etmektedir. Temel belirleyici etken kendi arzusuyla yer değiştirmesidir. Buna karşın Birleşmiş Milletler göçmeni tanımlarken; sebeplerini, gönüllü olup olmaması, göç yollarını, düzenli veya düzensiz olması gibi argümanları temel almadan yalın olarak; yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden kişi şeklinde değerlendirmektedir. Bu tanım yapılırken turist veya işadamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler ise misafir göçmen olarak değerlendirilmektedir (IOM, 2013).

Mülteci kavramı IOM’a göre: *“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi”* olarak tanımlanmaktadır (2013).

Türk hukukunda tanımlanan buna karşın uluslararası hukukta çok yer bulmayan “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” statüleri bulunmaktadır. Şartlı mülteci kavramı Türkiye’nin BM Sözleşmesini coğrafi çekince şartıyla kabul etmesi neticesinde ortaya çıkmış bir kavramdır. Buna göre kişinin üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mülteci statüsünde Türkiye’de ikamet etmesine müsaade edilmektedir. Şartlı mülteci statüsünü belirleyen 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 63’cü maddesine göre ayrıca “ikincil koruma” statüsü de bulunmaktadır. Buna göre; ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle kişinin şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olma ihtimali nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilmektedir.

Karşılaştığımız kavramlardan bir diğeri ise “sığınmacı” şeklinde anılmaktadır. Buna göre sığınmacı; mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak bu statüyü resmi olarak henüz elde etmemiş olan kişilere verilen statünün adıdır.

Çok tartışma yaratan ve tam olarak ne ifade ettiği anlaşılamayan diğer bir kavram ise “geçici koruma” kavramıdır. Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma kavramlarına açıklık getiren 6458 sayılı yasa bu kavrama ilişkin ayrıntılı bir tanım yapmaktadır. Buna göre; *“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir”* şeklinde bir açıklama yapılmaktadır. Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönme imkânı olmayan, kitlesel halde sınırlarımızı geçmiş yabancıların uluslararası koruma talepleri bireysel olarak değerlendirilemeyeceğinden dolayı acil ve geçici koruma tedbiri uygulanmaktadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus geçici korumanın bir uluslararası koruma olmadığı yani uluslararası bir statü elde edilmediğidir. Bu yönüyle geçici koruma tamamen ülkelerin iç hukukuna tâbi bir uygulamadır.

3. GÖÇ EDENLERE İLİŞKİN STATÜLER

Günümüzde göçmen kavramının uluslararası seviyede kabul gören, tek bir hukuki tanımı bulunmamaktadır. Özellikle basın, halk ve bazı uluslararası kuruluşlarda ‘göçmen’ sözcüğünü hem göçmenleri hem de mültecileri kapsayan ortak bir terim olarak kullanma eğilimi hâkimdir. Fakat bu tür genellemeler, kamuoyunda kolaylıkla kafa karışıklığı yaratarak bazı istenmeyen sonuçlara sebep olabilir. ‘Göçmen’ kavramının; daha iyi ekonomik fırsatlar arayışında olan veya benzer sebepler doğrultusunda sınırı kendi arzusuyla geçen kişi/kişiler için kullanılması doğru tanım olarak görülmektedir. Gönüllü bir sürece işaret etmektedir. Mülteci kavramıyla kıyaslanıldığında ciddi şekilde ayrılmaktadır. Örneğin evlerine güvenli bir şekilde dönemeyen ve bu sebeple de uluslararası hukuk çerçevesinde özel koruma hakkına sahip mülteciler açısından bir gönüllülük durumu söz konusu değildir.

Mülteci ve göçmen terimlerini doğru anlamda kullanmamak, iade edilmekten ve güvenlik bulma amacıyla sınırı yasadışı geçme sebebiyle cezalandırılmaktan korkan insanlar açısından yanlış bir gündem oluşturabilir. Zira bu terimleri aynı anlamda kullanmak, mültecilere ve sığınma kurum/kurumlarına gösterilen kamuoyu desteğine çok ihtiyaç duyduğu bir anda beklenmedik kafa karışıklıklarına sebep olarak sürece zarar verebilmektedir (UNHCR, 2016).

3.1. Göçmen ve Misafir Göçmen

Birçok sebepten dolayı ülkesinden, yerinden yurdundan ayrılan ve başka bir yere giden (göçen) kişi olarak değerlendirilmektedir. Dünya literatüründe, evrensel olarak kabul gören net bir göçmen (migrant/immigrant) tanımı bulunmamaktadır. Göçmen kavramı bireyin göç etme kararını zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi hür iradesiyle ve sahsına uygunluk nedenlerinden ötürü yaptığı tercihi göstermektedir. Bu ifade, kişinin kendi maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve ailelerine ilişkin beklentilerini daha ileriye taşıyabilmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişi/kişiler ve onların aile fertleri için kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler göçmeni tanımlarken sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması gibi argümanları baz almadan yalın olarak; yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden kişi olarak değerlendirmektedir. Bu tanım yapılırken turist veya işadamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler de göçmen olarak görülmemektedir (IOM, 2013; Özel, 2020:731; Yılmaz ve Telsaç, 2021b). Bu grupta bulunan kişilere aynı zamanda misafir göçmen (guest immigration) tanımı da yapılmaktadır (Yüksel ve Hiçdurmaz, 2019: 213). Uluslararası literatürde “migrant” ve “immigrant” ayrımı da yapılmaktadır. Türkçe de bu iki kavram için net bir karşılık olmamakla beraber basitçe ifade etmek gerekirse; migrant; geçici olarak yeni bir ülkeye taşınan, immigrant ise yerleşecek ve kalıcı olarak yer değiştiren kişidir denebilir. Bu ayrımın bir diğer odağı ise gönüllü ve gönülsüz (zorla, istemeden, mecbur kaldığı için) şeklindedir. Buna göre gönüllü ise “migrant”, mecburen yapıldıysa “immigrant” tanımı daha uygun olmaktadır (KTEN, 2020).

Türkiye’de göçmen tanımına ilişkin görece çok farklı bir uygulama bulunmaktadır. 5543 sayılı İskân Kanununa göre göçmen: *“Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu kanun gereğince kabul olunanlardır”* şeklinde tanımlanmaktadır. Yasaya ilişkin Türkiye özelinde bir değerlendirme yapıldığında gelen yabancıların değil, sadece Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olan kişilerin göçmen statüsüyle Türkiye’ye kabul edilmesi şartı hemen göze çarpmaktadır. Bu durumda Türkiye’ye kabul edilen tüm göçmenlerin Türk vatandaşı olarak kabul edildiği ve yabancıların bu kanundan yararlanmadığı ortaya çıkmaktadır. Türkiye özelinde göçmen kavramının sadece bir tanım değil aynı zamanda bir statü olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Zira bu statü direkt olarak vatandaşlık şeklinde kendisini göstermektedir.

3.2. Mülteci

Uluslararası nitelikte genel kabul gören Cenevre Sözleşmesi Birleşmiş Milletler nezdinde imzalanan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1(A)(2). Maddesi gereğince mülteciler için şu tanım yapılmaktadır: *“Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak*

istemeyen her şahıs” (Assembly, 1951; Fullerton, 1988). IOM’a göre mülteci: “İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” şeklindedir (1967 Protokolü ile değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) Maddesi). 1951 Mülteci Sözleşmesi, Madde 1(2)’deki mülteci tanımına ilaveten, 1969 Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi bir mülteciyi “kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler” olarak tanımlanmaktadır (Cantor, 2013; IOM, 2013; Lomo, 2012; Lauterpacht ve Bethlehem, 2003:99; Yılmaz ve Telsaç, 2021). Bu statü Türkiye’de 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 61’e göre: “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilir” şeklindedir.

Mültecilere ilişkin statünün verilmesi için 1951 tarihli sözleşmenin 1A(2) maddesinde açıklanan dört temel ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler temel insan haklarına yönelik belirlenmiş unsurlardır (Kalin, 2003:620). Bunlar (Costello vd., 2017:4; Fitzpatrick ve Bonoan, 2003: 514; Lauterpacht ve Bethlehem, 2003:100; Robinson, 1952: 10; UNHCR, 1992; UNHCR, 2022:76; Türk ve Nicholson, 2003: 14):

1. Başvuruda bulunan kişinin, menşe ülkesi sınırları dışında bulunması gerekmektedir.
2. Başvuru sahibinin zulüm göreceğine dair bir endişe veya korku taşınması söz konusu olmalıdır.
3. Başvuru sahibinin taşıdığı kaygılar, 1951 Cenevre Konvansiyonu’nun tanımında yer alan bir ya da birden çok nedenle ilgili olması şartı aranmaktadır. Örneğin ırk, din, tabiiyet, siyasi düşünce ya da belirli bir sosyal grubun üyesi şeklinde konularla ilişkilendirilebilir olması gerekmektedir.
4. Başvuru sahibinin, Konvansiyon ’da belirtilen sebeplerle ilgili olarak duyduğu endişe, haklı nedenlerle desteklenmelidir. Sahip olduğu endişenin kaynağının ne kadar geçerli bir sebep oluşturup oluşturmadığına dair mantıklı gerekçeler sunmak zorundadır.

Mülteci statüsünün korunmasına ilişkin; 1951 Sözleşmesi'nin 1 A (1) Maddesi yasal mültecilerle, yani sözleşmeden önceki uluslararası belgelerin hükümlerine göre mülteci olarak kabul edilen kişiler için: *"Bu Sözleşmenin amaçları doğrultusunda, 'mülteci' terimi: (1) 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran Düzenlemeleri uyarınca mülteci olarak kabul edilen herhangi bir kişi için geçerli olacaktır. 1928 veya 28 Ekim 1933 ve 10 Şubat 1938 Sözleşmeleri, 14 Eylül 1939 Protokolü veya Uluslararası Mülteci Örgütü Anayasası; Uluslararası Mülteci Örgütü'nün faaliyetleri süresince aldığı uygun olmama kararları, bu bölümün 2. Fıkrasında belirtilen koşulları yerine getiren kişilere mülteci statüsünün tanınmasını engellemez ifadesi yer almaktadır (UNHCR, 1992; Lauterpacht ve Bethlehem, 2003:98).*

Cenevre Sözleşmesinde Hukuki Statüye ilişkin 2. Bölümde yer alan 12-16. Arası, Gelir Getirici İşlere ilişkin 3. Bölümde yer alan 17-19 arası, Sosyal Duruma ilişkin 4. Bölümde yer alan 20-24 arası ve İdari Önlemlere ilişkin 5. Bölümde yer alan 25-34 arası tüm bölüm ve maddelerden öne çıkanları değerlendirdiğimizde, ülkeler açısından “aynı şekilde”, “en müsait” ve “daha az müsait olamayan” kavramları göze çarpmaktadır. “Aynı şekilde” ifadesinden kasıt kendi vatandaşlarıyla eşit muamele edilmesine “En Müsait” ifadesinden kasıt her ülkenin kendi iç hukukunun farklı değer ve nüansları gözetilerek kendi iç mevzuatları dâhilinde mümkün olan en iyi uygulamanın yapılması olarak karşımıza çıkmaktadır (UNHCR, 1996). Diğer bir ifade olan “daha az müsait olamayan” kavramı ise; tanınacak hakların genel olarak aynı koşullardaki yabancılara sağlanan imkânlardan daha az olmayacağı şeklindedir (UNHCR, 1992; BMMYK, 2001). Bu ifade ayrımlarından yola çıkarak mültecilerin buldukları ülke vatandaşları ile aynı şekilde muamele görmeleri gereken ve o ülkenin kendi vatandaşlarına sağladığı korumanın aynısını sağlaması gereken durumları belirtmek gerekirse

(BMMYK, 2021; 6-8; Lauterpacht ve Bethlehem, 2003:98,101; UNHCR, 2022; Türk ve Nicholson, 2003: 14-16; Yıldız, 2017: 43):

- Adli yardım talebi dâhil olmak üzere, hukuk mahkemelerine serbest erişim sağlanmalıdır. Madde (16).
- Mültecilerin temel eğitime erişimi sağlanmalıdır. Madde (22).
- Bu insanların kamusal desteklere ve sosyal yardımlara erişimi sağlanmalıdır. Madde (23).
- Vergilendirme uygulamalarında ülke vatandaşlarıyla eşit şartlar sağlanmalıdır. Madde (29).
- Bu insanların sahip olduğu veya ürettiği; buluşlar, ticari markalar, ticari unvanlar gibi sınai mülkiyet haklarının güvence altına alınması sağlanmalıdır. Madde (13).
- Mültecilerin edebi, sanatsal ve bilimsel çalışmalarla ilgili haklarının güvence altına alınması gerekmektedir. Madde (14).
- Mülteciler sosyal güvenlik sisteminde sağlanan güvenceye dâhil edilmelidirler. Fakat bu madde her hangi bir olağanüstü, durum karşısında iki sınırlamaya tabi tutulmuştur. Buna göre;
(a) Kazanılmış hakların ve kazanılmak üzere olan hakların korunmasına dair uygun düzenlemeler mevcut olabilir.
(b) Tamamen devlet fonlarından karşılanan ödenekler veya ödenek kesitleriyle, normal bir emeklilik ödeneğini hak etmek için gerekli aidat koşullarını yerine getirmemiş kişilere yapılan yardımlar konusunda, ikamet edilen ülkenin kendi ulusal yasaları ve yönetmelikleri farklı düzenlemeler içerebilir. Madde (24).

Diğer bir ifade olan ve devletlerin ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, aynı koşullar içindeki yabancılara uyguladıkları en müsait muamelenin sağlanacağı alanları bir başlık altında belirtmek gerekirse (BMMYK, 2021; 6-8; Jastram ve Newland, 2003; UNHCR, 2022; Yıldız, 2017: 44):

- Sözleşmeye taraf Devletler, hukuki olarak ülkelerinde ikamet eden mültecilere siyasi amaç ve kar amacı taşımayan dernekler ile meslek sendikalarına üyelik imkânı tanıyabilecektir. Madde (15).
- Mültecilere ikamet edeceği yeri seçebilme ve özgürce seyahat etme imkânı tanınabilir. Madde (26).
- Ücretli bir meslekte çalışma imkanı tanınabilir. Fakat bu hak bazı koşullara bağlanmıştır. Ulusal iş gücü piyasasını korumak amacıyla yabancılara çalıştırılmasına ve yabancılara sınırlama tedbirleri konulabilir ilkesi gereği şu ek şartlar aranabilmektedir.
(a) Ülkede 3 yıl ikamet etmiş olmak;
(b) ikamet ettiği ülkenin vatandaşı olan bir kimse ile evli bulunmak, fakat eşini terk etmiş olan bir mülteci bu hükümden istifadeyi iddia edemeyebilir;
(c) ikamet ettiği ülkenin vatandaşlığını taşıyan bir veya daha fazla çocuğu bulunmak şeklindedir. Bölüm 3 Madde (17).

Son olarak sözleşmeye taraf ülkelerde bulunan mültecilere mümkün olduğu kadar müsait ve genel olarak aynı koşullardaki yabancılara sağlanandan daha az müsait olmayan bir şekilde muamelenin sağlanacağı alanları bir başlık altında belirtmek gerekirse (BMMYK, 2021: 6-8; Lauterpacht ve Bethlehem, 2003:101-105; UNHCR, 2022; Yıldız, 2017: 44):

- Sözleşmeye taraf devletler temel eğitimin dışında da yabancı ülke okullarından alınmış eğitim sertifikalarının, üniversite diplomalarının ve derecelerinin tanınması, harç ve resimlerden muafiyet ve eğitim bursları alanlarında mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı şartlar kapsamındaki yabancılara tanınanlardan daha az müsait olmayan şekilde muamele edeceklerdir, Madde (22).
- Mültecinin bulunduğu ülkenin yasaları ve yönetmeliklerinin belirttiği veya kamu makamlarının kontrolünde olacak şekilde konut edinebilme, Madde (21),
- Mültecilerin buldukları ülkede menkul ve gayrimenkul mülkiyet edinebilmesi, Madde (13),
- Mültecilerin tarım, sanayi, küçük sanatlar ile ticaret sahalarında kendi iş yerlerini açma ve sanayi, ticari şirketler kurma haklarıyla alakalı, Madde (18),

- Yasal olarak ikamet ettiği Devletin yetkili makamlarınca tanınan diplomalara sahip olup bir ihtisas mesleğini icra etme hususu, Madde (19).

1951 Cenevre Konvansiyonuna taraf olan devletler için 1979 yılında BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Usul ve Ölçütler El Kitabı (Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status–UNHCR Handbook) hazırlanmıştır ve böylece mülteci statüsünün verilmesinde yeknesaklık sağlanmaya çalışılmıştır (UNHCR, 1992; Lauterpacht ve Bethlehem, 2003).

Türkiye mülteci statüsünü; 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini, 1. maddesindeki mekân bakımından öngörülen seçme hakkını kullanarak bu statüyü sadece Avrupadan gelenler için uygulama “Coğrafi Kısıtlama” şartı ile kabul etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarına baktığımızda Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi tarafından hazırlanan 1961 tarihli Türkiye Dışişleri Komisyonu Raporu bu duruma ilişkin çok net ifadeler sunmaktadır. Örneğin, Cenevre’de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/125)’a göre: “*Mülteciler Yüksek Komiserliğinin kurulmasını müteakip, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun daveti üzerine Cenevre’de bir konferans toplanmış ve 28 Temmuz 1951 tarihinde Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşme imzalanmıştır. Hükümetimiz bu konferansa iştirak etmiş ve Sözleşmeyi imzalamıştır. Sözleşmenin tatbik sahası hususunda iki ihtimal derpiş olunmuştur: Sözleşmeyi tasdik eden bir devlet isterse bunu yalnız Avrupa’ya, isterse bütün Dünyaya teşmil edebilir. Bu hususun tasdik sırasında bir beyanatla tasrih edilmesi gerekmektedir. Nitekim delegemiz, imza esnasında memleketimiz bakımından Sözleşmenin tatbik sahasını Avrupa’ya inhisar ettiren bir beyanda bulunmuştur. Sözleşme, Mülteciler Yüksek Komiserliği statüsündeki mülteci tarifini aynen muhafaza etmiştir. Bu suretle, hicret ettikleri memleketin etnik orijininin haiz olan muhacirler, Sözleşme dışında kalmaktadırlar. Sözleşme, umumi hükümler, hukuki durum, kazanç temin edici işler, sosyal yardım, idari tedbirler gibi sahalarda mültecilerin hukuki durumunu tespit etmektedir*” şeklinde detaylı bir açıklama bulunmaktadır.

Mülteci statüsüne ilişkin başvuru mercisinin verdiği kararın niteliği açısından yanlış anlaşılan bir konu bulunmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi 1(A)(2) ‘ye göre; bu şartları taşıyan herkes başvurduğu yer ve makamın bu statüyü tanıması ile değil; bu şartların gerçekleşmesi halinde mülteci sayılmaktadır. Dikkat edilmesi gereken temel yer burasıdır. Zira ilgili mercilerin kararı kurucu değil, açıklayıcı nitelik şeklinde belirleyici olmaktadır.

3.3. Şartlı Mülteci

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde yer almayan bu statü 6458 sayılı Türk Kanununun (YUKK) 62. Maddesine göre ihdas etmiştir. Bu kanun sayesinde mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak menşe ülkesi veya ikamet ülkesine gönderildiği takdirde bazı olumsuz durumlarla karşılaşacak olan kişilere uluslararası koruma imkânı sağlanmıştır. Cenevre Sözleşmesine Türkiye tarafından konulan coğrafi kısıt çekincesi kapsamında, Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan kişiye “mülteci” sıfatı vermek yerine “şartlı mülteci” sıfatı verilerek, pratik bir çözüm üretilmiştir (Dost, 2014: 47).

Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini, 1. maddesindeki mekân bakımından öngörülen seçme hakkını kullanarak “Coğrafi Kısıtlama” şartı ile kabul etmiştir. Buna göre şartlı mülteci; Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle, mülteci tanımındaki şartlara haiz olduğunu iddia ederek, üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye’den uluslararası koruma talebinde bulunan kişidir (GİGM, 2022). 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 62’ye göre “*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye*

yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” şeklindedir. Kanun bakımından mülteci statüsü için gereken şartlar şartlı mülteci için de geçerli olmaktadır. Ancak bu nitelikleri taşıyan başvuru sahibi Avrupa dışından gelmekte ise şartlı mülteci olarak kabul edilecektir. Kanun şartlı mülteci statüsünün geçici olduğunun, ilgilinin ancak üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmasına izin verildiğinin altını çizmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki şartlı mülteci statüsü birleşmiş milletler kapsamında değil 6458 sayılı Türk kanunu (YUKK) gereğince verilen bir statüdür.

3.4. İkincil Koruma

Şiddet hareketleri nedeniyle kişinin şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olma ihtimali nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüdür. Avrupa’da ikincil koruma statüsü için açıklayıcı metin 13 Aralık 2007 tarihinde Lizbon’da imzalanan Lizbon Antlaşmasının beşinci başlık (2)78. Maddesinde geçmektedir. Buna göre:

1. Birlik, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan herhangi bir üçüncü ülke vatandaşına uygun statü sağlamak ve geri göndermeme ilkesine uygunluğu sağlamak amacıyla sığınma, ikincil koruma ve geçici koruma konusunda ortak bir politika geliştirir. Bu politika, 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine ve mültecilerin statüsüne ilişkin 31 Ocak 1967 Protokolüne ve diğer ilgili anlaşmalara uygun olmalıdır.

2. Paragrafın amaçları doğrultusunda, Avrupa Parlamentosu ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, ortak bir Avrupa sığınma sistemi için aşağıdakileri içeren önlemleri kabul eder:

- (a) Birlik genelinde geçerli olan, üçüncü ülke vatandaşları için tek tip bir sığınma statüsü;
- (b) Avrupa'dan iltica başvurusunda bulunmadan uluslararası korumaya ihtiyacı olan üçüncü ülke vatandaşları için tek tip ikincil koruma statüsü;
- (c) Kitlemel bir akın durumunda yerinden edilmiş kişiler için ortak bir geçici koruma sistemi;
- (d) Tek tip sığınma veya ikincil koruma statüsünün verilmesi ve geri alınması için ortak prosedürler;
- (e) Sığınma veya ikincil koruma başvurusunu değerlendirmekten hangi üye devletin sorumlu olduğunu belirlemeye yönelik kriterler ve mekanizmalar;
- (f) Sığınma veya ikincil koruma için başvuruların kabul koşullarına ilişkin standartlar;
- (g) Sığınma veya ikincil veya geçici koruma için başvuran kişilerin ülkeye girişini yönetmek amacıyla üçüncü ülkelerle ortaklık ve işbirliği şeklindedir.

3. Bir veya daha fazla üye devletin, üçüncü ülke vatandaşlarının ani girişi ile karakterize edilen bir acil durumla karşı karşıya kalması durumunda, Konsey, Komisyonun önerisi üzerine, üye devletin yararına geçici önlemler alabilir ve Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra hareket eder.

Türkiye’de 6458 sayılı Türk kanununun 63. Maddesine göre; mülteci veya şartlı mülteci olarak değerlendirilmeyen buna karşın menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde meydana gelebilecek bazı olumsuz sonuçların engellenmesi için, tedbir amaçlı verilen ikincil koruma dediğimiz ek bir durum ve statü ortaya çıkmaktadır. Buna göre (GİGM, 2021):

- a) Kişi veya kişilerin ölüm cezasına çarptırılabilir olması veya ölüm cezası uygulanacak olması,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da insan onurunu ezecek ceza veya uygulamaya maruz kalabilecek olması,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması sebebiyle vatandaş olduğu ülkenin veya ikamet ülkesinin korumasından faydalanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle faydalanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemlerinden sonra verilen statüyü ifade etmek için kullanılır.

Bu statü Türkiye’de 6458 sayılı Türk kanun kapsamında ihdas edilmiştir. Ayrıca aynı kanunun 63. maddesi gereğince, ifade edilen koşullar ortaya çıksa dahi bu statünün verilmesi için statü belirleme işlemlerinin bireysel olarak yapılması oldukça önemli bir kriter olarak ortaya çıkmaktadır (Büyükhan, 2021:86).

3.5. Sığınmacı

Bu tanım, mülteci olarak uluslararası koruma arayan fakat bu statüyü resmi olarak henüz elde etmemiş olan kişilere verilen statünün belirlenmesi için kullanılır. Resmi statüleri değerlendirme aşamasında olan sığınmacılar, bu süreç içerisinde menşe ülkelerine zorla geri gönderilemezler ve bu aşamada temel haklarının korunması gerekmektedir. Sığınmacılara ilişkin net tanım: “1951 tarihli Cenevre sözleşmesinde ve bölgesel İnsan Hakları Sözleşmelerinde açıkla ifade edilen sebeplerden ötürü koruma isteyen fakat yetkili bir makam tarafından mültecilik statüsüne uygunluğu henüz tespit edilmemiş veya mülteci statüsünü alamamış kişiler” şeklindedir (BMMYK, 2001: 23; Goodwin, 2003; Hathaway ve Foster, 2003; UNHCR, 2022: 47).

Türkiye’de bulunan Suriyeli savaş mağdurlarına “sığınmacı” statüsü verilmemiştir. Türkiye’de kalış sürelerinin üçüncü bir devlet bulma ve oraya gidecek zaman ile sınırlı olması, Türkiye’deki karar vericiler açısından “bir müddet sonra devletlerine tekrar dönecekleri” düşüncesi, anlık kitlesel bir nüfus hareketinin olması, statü belirleme iş ve işlemlerine ilişkin gerekli belgeden yoksun olma ve bu nedenle bireysel olarak statü belirleme işlemlerinin mümkün olmaması ve zaman içerisinde Türkiye’ye gelen Suriyelilerin sayılarındaki sürekli artış bu statünün verilmemesine neden olarak gösterilebilir (Büyükhan, 2021:85).

3.6. Geçici Koruma

Çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere, bireysel statü belirleme öncesinde işlemine tabi tutulmaksızın devlet tarafından sağlanan statüye geçici koruma denilmektedir. Geçici koruma, kitlesel akın olaylarında gecikmeden acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma yöntemidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir koruma mekanizmasıdır (GİGM, 2021; Gilbert, 2003:474; Kaya ve Eren, 2015: 33).

Dünyadaki geçici koruma mekanizmalarına bakıldığında devletlerin kendi iç kanun ve şartlara göre bu mekanizmayı geliştirdiğini ifade edebiliriz (Kagan, 2006). Buna ilişkin örneklere baktığımızda; Avustralya’da geçici koruma statüsü; göçmenlere ve iklimsel değişikliklerin getirmiş olduğu doğal afetler sonucu yerinden olmuş kişilere verilirken, Amerika Birleşik Devletleri’nde ise halen Amerika topraklarında bulunan ve menşe ülkesinde devam eden silahlı çatışmalar ve çevresel afetler gibi sıra dışı ve geçici sebepler nedeniyle ülkesine dönmesi koşulunda kişisel güvenliği ciddi tehdit altına girebilecek yabancı ülke vatandaşları için tanınan bir statü olduğunu görmekteyiz (Yılmaz ve Telsaç, 2022). Bu örneklere ilave olarak Kanada; süregelen silahlı çatışma, iklim kaynaklı doğal afetler, diğer olağanüstü ve geçici durumlar karşısında belli gruplara bu statüyü göçmenlerden farklı olarak sınırlı süreli olarak vermekte ve bu kişilere koruma temin etmektedir. Ana fikir olarak geri göndermeme ilkesi göz önünde bulundurulmakta ve bu süre bittikçe menşe ülkenin reel şartlarına göre tekrar değerlendirme yapılarak uzatılabilmektedir. Bu durum Avrupa Birliği ülkelerinde Avrupa Birliği topraklarına kitlesel olarak akın eden yerinden edilmiş kişilerle sığınma başvurusu yapılırken, bir taraftan başvuran kişiyi geçici koruma altına almakta ve diğer yandan sığınma için gereken işlemleri rutin şekilde sürdürmektedir. Geçici koruma mekanizmasına ilişkin en çarpıcı örnek 1990’lı yılların başında, Eski Yugoslavya’daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için bazı Avrupa Devletleri tarafından yapılan uygulamalar olarak gösterilebilmektedir. Bu durum Avrupa birliği sığınma mevzuatında geçici korumanın hukuki temeli açısından: “Yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınma durumunda geçici koruma sağlamak için asgari standartlar hakkında ve üye devletlerarasında bu tür insanları ülkeye kabul etmesi ve sonrasında bunun sonuçlarına katlanmasına ilişkin olarak 20 Temmuz 2001 tarihli ve 2001/55/EC (AT) sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi” (Geçici Koruma Yönergesi) şeklindedir. “Geçici koruma” kavramı Yönergenin 2 inci maddesinin (a) fıkrasında üçüncü ülkelerden gelen ve kendi ülkelerine geri dönme imkanı olmayan yurdundan

ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınması ya da yakın bir kitlesel sığınma ihtiyacı karşısında, özellikle de sığınma sisteminin bu akınla, etkili işleyişi bozulmayacak şekilde başa çıkamayacağına dair bir riskin bulunması durumunda, ilgili kişilerin ve koruma talep eden diğer kimselerin menfaatleri doğrultusunda bu tür kişilere acil ve geçici koruma sağlanması şeklinde belirtilmektedir. Geçici Koruma Yönergesinin 2'nci maddesinin (d) fıkrasında kitlesel sığınma: “Yurdundan ayrılmaya zorlanmış, özel bir ülke ya da coğrafi alandan gelen çok sayıda kişinin, ulaşmaları ister kendiliğinden ister yardım sonucu olsun topluluğa ulaşması” olarak tanımlanmıştır (GİGM, 2021). Yönergeye göre verilen geçici korumanın süresi bir yıldır. Konsey Kararı dolayısıyla sona erdirildiği durumlar dışında, bu süre en fazla bir yıllık bir müddet için altı aylık dönemler şeklinde otomatik olarak uzatılabilmektedir. Yönerge bunun yansira geçici durumun oluşması halinde geçici korumanın içeriği açısından asgari ölçütleri ve geçici düzenlemeleri belirtmektedir. 2004 tarihli 100 No'lu Birleşmiş Milletler Yürütme Komitesi kararına göre kitlesel sığınmanın varlığından söz edebilmek için uluslararası bir sınıra doğru dikkate değer sayıda insan hareketliliğinin olması, bu hareketliliğin hızlı bir varışla devam etmesi, ev sahibi (karşılaman) devletin yakın dönemde mevcut bireysel sığınma için gerekli rutin işlemleri uygulayamayacak hale gelmesi gerekmektedir. Bu unsurları içeren kitlesel akının süregelir hale gelmesi durumunda geçici koruma sağlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yönergeye dair yaptığı yorumda, toplu sığınmadan anlaşılması gerekenin, bireysel sığınma işlemlerinin yapılamayacak kadar çok sayıda sığınma durumunun ortaya çıkması şeklinde değerlendirilmektedir (GİGM, 2021).

Geçici koruma statüsünün ortadan kalkmasına ilişkin (Dost, 2014: 63):

1. Kişilerin geldikleri menşe ülkesine dönüş yapmaları,
2. Üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeleri,
3. İkamet veya çalışma izni almaları,
4. Mülteci veya diğer uluslararası koruma statülerinden birine kabul edilmeleri.

Yukarıda belirtilen seçeneklerin dışında, makalenin sonuç ve tartışma bölümünde Suriyeli'den Türkiye'ye kitlesel olarak göç edenler için alternatif bir bakış açısına yer verilmiştir.

TARTIŞMA

Türkiye'de göç konusunda kullanılan kavramlar açısından ortak bir dil olmadığı ve anlam karmaşası yaşandığını ifade etmek mümkündür. Özellikle Suriye'den Türkiye'ye zorunlu şekilde göç edenler için bir birinden farklı tanımların yapıldığını görmekteyiz. Peki, Suriye'den acil koruma bulmak amacıyla Türkiye'ye zorunlu şekilde gelen kitle açısından doğru tanım ve hukuki statü ne olmalıdır?

- a) Göçmen: Suriye'den acil koruma bulmak amacıyla Türkiye'ye zorunlu şekilde göç edenlerin, göçmen olarak tanımlanması hem hukuken hem kavramsal olarak mümkün değildir. Öncelikle Türkiye özelinde göçmenlik diğer dünya ülkelerinin aksine sadece bir tanım değil aynı zamanda hukuki bir statüdür. Bu statü 5543 sayılı İskân Kanununa göre; Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu kanun gereğince kabul edilen herkesi kapsamaktadır. Göçmenlik sadece Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olan kişilerin Türkiye'ye kabul edilmesi şartıyla ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Türkiye'ye kabul edilen tüm göçmenlerin Türk vatandaşı olarak kabul edildiği ve yabancıların bu kanundan yararlanmadığı ortaya çıkmaktadır. Şu halde Suriye'den zorunlu şekilde göç edenlerin hem tanım hem de 5543 sayılı Türk Kanunu gereği “göçmen” olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.
- b) Mülteci: Suriye'den acil koruma bulmak amacıyla Türkiye'ye zorunlu şekilde göç edenlerin mülteci olarak tanımlanması Türkiye'de hukuksal açıdan mümkün değildir. Bu konuyu şu şekilde açıklamak mümkündür. 1951 Birleşmiş milletler Cenevre Sözleşmesi taraflara sözleşmeyi coğrafi çekince koyarak kabul etme imkânı tanımıştır. Daha sonra 1967'de kabul edilen Protokol bu hakkı kaldırmışsa dahi Sözleşmeye taraf olurken bu hakkı kullanan devletlere; bu kısıtlamayı kaldırman Sözleşmeyi devam ettirme hakkı tanımıştır. Türkiye bu

Sözleşmeye coğrafi çekince koymuştur ve Sözleşmeyi coğrafi çekince şartı ile kabul ettiği için bu sınırlama çerçevesinde sadece Avrupa'dan gelenler için mülteci statüsünü uygulamaktadır. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 61'e göre: *“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü”* şeklinde bir açıklama yapılmaktadır. Kanun çok açık bir şekilde Avrupa ülkeleri dışından yapılan sığınma başvurularının “mülteci” olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir. Kanundan da anlaşılacağı üzere Suriye'den zorunlu şekilde göç edenler Türkiye'de mülteci olarak kabul edilmemektedir. Ayrıca tek engel kanun da değildir. Buna göre; Cenevre Sözleşmesi hükümleri gereğince Suriyelilerin birçoğunun mülteci olarak kabul edilmesi olanaksızdır.

- c) Şartlı Mülteci: Acil koruma bulmak amacıyla Türkiye'ye zorunlu şekilde göç eden Suriyeliler “şartlı mülteci” olabilir mi? Hukuksal açıdan bu mümkün değildir. Zira mülteci statüsü için gereken şartlar şartlı mülteci için de geçerli olmaktadır. Ayrıca şartlı mülteci statüsü geçicidir. Kişinin ancak üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmasına izin verildiği çok açıktır. Bunun yansıya bu statü Birleşmiş Milletler kapsamında değil, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında geçerliliği olan bir statüdür.
- d) İkincil Koruma: Suriyelilere “ikincil koruma” statüsü verilebilir mi? Bu sorunun da yanıtı hayırdır. Buna göre; 6458 sayılı Türk kanununun (YUKK) 63. maddesi gereğince, ifade edilen koşullar oluşsa dahi yine aynı maddeye göre söz konusu statünün verilmesi için statü belirleme işlemlerinin bireysel olarak yapılması gerekmektedir. Suriye'den kitlesel olarak yapılan göç; statü için gerekli bireysel başvuru ve belgelere sahip olunmaması nedeniyle bu statünün verilebilmesini imkânsız kılmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki; bu statünün verilmesi doğası gereği çok zordur. Türkiye'nin mülteci ve şartlı mülteci statülerini son derece kısıtlı bir coğrafyaya tanımlarken bu ikincil koruma statüsünün herkese açık tutulması beklenemez. Yine ifade etmek gerekir ki, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler tarafından sıklıkla Türkiye'ye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine ilişkin koyduğu “coğrafi kısıtlamayı” kaldırması tavsiye edilmektedir. Fakat bu tavsiye verilirken; Türkiye'nin milyonlarca mülteci statüsüne kavuşmuş kitleyle ne yapacağı konusunda bir çözüm sunulmamaktadır. Türkiye farklı uyruklardan oluşan milyonlarca göç edene büyük bir cömertlik ve samimiyetle ev sahipliği yaparken Avrupa ülkeleri sadece beyaz yakalılardan oluşan seçme bir azınlığı dahi almakta tereddüt etmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Türkiye tüm dünyaya insanlık dersi vermiştir.
- e) Sığınmacı: Türkiye'ye sığınan Suriyeliler “sığınmacı” statüsünde kabul edilebilir mi? Cevap hayırdır. Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin öncelikle üçüncü bir devlet bulması gerekmektedir ve Türkiye'de kalış sürelerinin oraya gidecek zaman ile sınırlı oluşu nedeniyle “sığınmacı” olamazlar. Ayrıca Suriye'den gelen göçün kitlesel bir nüfus hareketi olması her bakımdan zorluklar yaratmaktadır. Buna göre, sığınmacı statüsü için zaruri işlemler açısından gerekli belge ve bireysel başvuru şartlarının yerine getirilmesi oldukça zordur.
- f) Geçici Koruma Altında Olanlar: Suriye'den acil koruma bulmak amacıyla Türkiye'ye zorunlu şekilde göç edenler açısından en uygun ve doğru kapsamı sağlayan statüdür. 6458 sayılı Türk kanununun (YUKK) 93. Maddesinin Geçici Koruma ve Uluslararası Korumaya İlişkin Diğer Hükümler başlığı altındaki dördüncü bölümde:

(1) *“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. “*

(2) “*Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir*”

şeklinde yer alan ifadeler Suriye’den acil koruma bulmak amacıyla Türkiye’ye zorunlu şekilde gelen kitle açısından en uygun statüyü belirtmektedir. Buna ek olarak İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Bakanlar Kurulu kararıyla 22.10.2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) 7. maddesinde yer alan, geçici korumanın hangi yabancılara uygulanacağına ilişkin yükümlülükler değerlendirildiğinde, acil koruma bulmak amacıyla Türkiye’ye zorunlu şekilde gelen ve bireysel statü belirleme işlemleri yapılamayan Suriyelilere ilişkin geçici korumanın tatbik edileceği anlaşılmaktadır.

Başka bir kitlesel göç unsuru olan ve Türkiye’de son yıllarda sayısı hızla artan Afgan uyruklu göç edenlerin durumu Suriyeli göç edenlerden farklıdır. Afgan uyrukluların Türkiye’ye göçünün siyasi, ekonomik, güvenlik, sağlık veya eğitim gibi birçok nedeni bulunmaktadır. Afganistan’dan gelenleri iki farklı pozisyonda değerlendirmek mümkündür. Buna göre ilk değerlendirme açısından; uluslararası koruma başvurusu yapmış veya koruma statüsünü almış Afganlar bu grupta yer almaktadır. İkinci grup ise başta ekonomik nedenler ve daha iyi bir hayat umuduyla Türkiye’ye göç eden Afganlardan oluşmaktadır. Başvuru yapan veya koruma statüsü alan ilk grubun, üçüncü ülkelere geçiş sürecinde azalan kotalar ve ihtiyaç duyulan zamanın uzaması nedeniyle Türkiye’de kalma süreleri artmaktadır. İkinci grup ise; temelde ekonomik nedenlerle göç ettiğinden dolayı uluslararası koruma başvurusu yapma veya statü alma konusunda büyük sorunlar yaşamaktadır (Karakaya ve Karakaya, 2021). Afganistan’dan göç edenler için Türkiye’de resmi bir açık kapı politikası veya benzer bir kolaylaştırıcı unsur bulunmamaktadır. Afgan göç edenler ezici bir çoğunlukla Türkiye’ye giriş yaparken yasa dışı yolları tercih etmektedir. Şu halde; **Türkiye’de ikamet etmek için yasal hakkı bulunmayan ve aynı zamanda herhangi bir hukuki statüye dâhil olmayan Afganlar için düzensiz göçmen tanımı daha uygundur.** Bu insanlar yasadışı olarak Türkiye’de bulunmaktadır ve ikamet hakları bulunmamaktadır.

Çok tartışılan diğer bir husus ise kitlesel göç edenlerin yine topluca veya kitlesel olarak sınır dışı edilmesi konusudur. Buna ilişkin uluslararası mevzuat: “*Yabancılara yönelik toplu sınır dışı, uluslararası hukukun çeşitli belgeleri (Madde 4, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4 Nolu Protokolü, 1950; Madde 12-5, Afrika Halk ve İnsan Hakları Şartı 1981; Madde 22-9, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, 1969) tarafından yasaklanmıştır*” şeklindedir. Bunun yansısı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne göre toplu sınır dışı engeli; grubu oluşturan her bir münferit yabancının özel durumunun, makul ve objektif bir incelemeye tabi tutularak değerlendirildiği durumlar dışında, grup olarak ülkeyi terk etmeye mecbur bırakılmaması açısından konulan bir tedbirdir. Fakat burası Türkiye’deki mevcut durum açısından tartışmaya çok açık bir zemindir. Zira bu noktada göç edenler için ispat külfeti (burden of proof) dediğimiz bir kavram ortaya çıkmaktadır. Bir tarafın, tartışmalı bir iddiayı ya da suçlamayı kanıtlama yükümlülüğünü ifade eden bu kavrama göre; göç bağlamında, başka bir ülkeye girmek isteyen yabancı, genellikle ispat külfeti altındadır, yani; **yabancı ülkeye girme hakkı olduğunu ve o devletin kanunlarına göre kabul edilemez olmadığını kanıtlamak zorundadır** (IOM, 2013). Türkiye sınırında gerçekleşen Suriye iç savaşı kapsamında ortaya çıkan ani korunma talebi bu koşulun (ülkeye girme hakkının sorgulanması) sağlanmasını imkânsız hale getirmiştir. Fakat bu koşul o dönemin konjonktüründe sağlanamamış olsa dahi değişen şartlar gereği tekrar gözden geçirilerek uygulanabilir. Zira asıl sorun artık ülkeye giriş yapılması değil sürekli ikamet edilip edilmeyeceği sorunudur.

Türkiye’nin güvenliği söz konusu olduğunda; uluslararası sözleşmeler ikinci planda yer almaktadır. Mevcut duruma göre; Suriye’deki şartların değişip değişmediği değerlendirilip sürekli kalma haklarının olup olmadığı yeniden gözden geçirilmelidir. Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin mevcut statüleri “Geçici Koruma Altında Olanlar” şeklindedir. Bu statü Türkiye’nin kendi iç hukukuna tabidir. Mülteci gibi uluslararası geçerliliği olan ve uluslararası sözleşmelerle korunan bir statü değildir. Faraza, Suriye’den göç edenler için statü olarak mülteci statüsü verildiğini varsayalım (ki ulusal ve

uluslararası mevzuat gereği verilmesi mümkün değil); Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde öngörülen 33(1) ve (2) ilkesine göre: sözleşmeye “*hiçbir taraf devlet, bir kişinin ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü yüzünden hayatı ve özgürlüğünün tehlikeye gireceği toprakların sınırlarına söz konusu kişiyi hiçbir şekilde sınır dışı etmeyecek veya geri göndermeyecektir*” şeklinde ifade edilmektedir. Fakat mülteci statüsünde bulunanlar için dahi bazı istisnalar bulunmaktadır. Zira sözleşmenin aynı ilkesine göre; “***içinde bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlike arz ettiğini gösteren makul nedenlerin bulunduğu veya ciddi bir suç işlemiş olmaktan dolayı hakkında kesinleşmiş mahkeme kararı bulunan ve ilgili ülke için tehlike oluşturan kişiler tarafından işletilemez***” esnekliği tanınmıştır. Geri gönderme açısından her ülkenin baz alacağı esas kriter o ülkenin güvenliği ve iç huzurudur.

SONUÇ

Genellikle anlam karmaşası yaratan sözcükler göçmen ve mülteci kavramlarıdır. Bu iki sözcüğün birbiri yerine kullanıldığına sıklıkla şahit olmaktayız. Hatta göçmen sözcüğü; sığınmacı ve geçici koruma altındakiler için de yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Fakat bu tarz bir kullanım ne kadar doğru? Göçmen kavramı genel bir ifade olarak sıklıkla tercih edilmesine karşın sözcüğünün uluslararası ölçüde hukuki bir tanımı bulunmamaktadır. Birçok basın kuruluşu, uluslararası örgüt, akademisyen, sosyal toplum örgütü ve resmi kurum; göçmen sözcüğünü hem göçmenleri hem de mültecileri kapsayan ortak bir kavram olarak görür ve bu şekilde kullanma eğilimi gösterir. Oysaki bu tarz bir kullanım yanlışlığı, kamuoyunda kolaylıkla kafa karışıklığına ve yanlış anlaşılmalara sebep olabilir. Göç edenlerin ne kadar zor şartlar altında göç ettikleri ve yaşadıkları sıkıntılar dikkate alındığında yanlış kullanılan kavramların onların hayatı ve güvenliği açısından istenmeyen bazı neticeler üretme potansiyeline sahip olduğu göz ardı edilmemelidir. Örneğin, iade edilmek istemeyen veya can güvenliği sebebiyle sınırı yasadışı geçtiği için cezalandırılmaktan korkan ve bu sebeple ihtiyacı olan yasal korumayı talep eden kişilerin isteği zora girebilir. Bu ve buna benzer durumların yaşanmaması için kavramların doğru kullanılması ve yeknesaklık sağlanması önem taşımaktadır.

Göç ve göç edenlere yönelik kullanılan kavramların dikkatli seçilmesi gerekmektedir. Özellikle de mülteci ve göçmen terimlerini birbirine karıştırmak veya aynı anlamda kullanmak mültecilere ve evrensel sığınma hakkına gösterilen kamuoyu desteğine zarar verebilir. Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği bu tarz bir yanlış anlaşılma ve istenmeyen bir sonuçlar doğmasını engellemek açısından özellikle ‘mülteci’ ve ‘göçmen’ sözcüklerine son derece yüksek bir önem vermektedir. Buna göre; mülteci hareketlerinin ortaya çıkış sebepleri ve yapısı konusundaki netliğin korunması ve mülteciler için yerine getirilmesi gereken uluslararası hukuk yükümlülüklerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Göçmen sözcüğü; bulunduğu coğrafyadaki kişilerin daha iyi ekonomik fırsatlar veya benzeri avantajlar elde etmek için sınırı geçmesi şeklinde yapılan bir tanım olduğu ve gönüllü bir süreci temsil ettiği düşünüldüğünde, mülteci kavramından oldukça uzaklaştığı görülmektedir. Zira mülteciler için temel itici faktör gönüllülük esasına bağlı değildir. Birçok mülteci haklı sebepler doğrultusunda menşe ülkelerine veya transit ülkelere dönüş yapamamaktadır. İşkence, zulüm, savaş, siyasi baskı, cinsiyet baskısı, inanç baskısı ve benzeri pek çok etken bu kişiler açısından uluslararası hukuk çerçevesinde özel koruma hakkı doğurmaktadır. Ortaya çıkan sığınma hakkı bu durumda olan kişiler açısından evrensel bir insan hakkına işaret etmektedir (Cantor, 2016).

Göç edenlere ilişkin tanım ve statüler ne olursa olsun her konuda olduğu gibi göç konusunda da empati oluşturmak ve insan haklarına saygılı politikalar üretmek gerekmektedir. Özellikle zorunlu göçler yapıları gereği çok sıkıntılı ve güç süreçlere işaret etmektedir. Dezavantajlı gruplar göç konusunda en çok zarar gören ve incinen kesim olmaktadır. Bu bakımdan kadın, çocuk, engelli ve muhtaçlara ayrıca kolaylık ve imkân tanınmalıdır. İçinde bulunduğumuz çağ yeni bir göçler çağıdır. Küresel ısınma, iklim değişiklikleri, gıdaya erişim sıkıntıları ve politik açıdan artan global gerginlikler yeni göçlerin habercisidir. Fakat tüm bunlara karşın; Türkiye’ye özgü yerel koşullar ve ülke gerçekleri bulunmaktadır. Türkiye dünyanın her tarafından, çoğunlukla da çevre ülkelerden yoğun bir göç almaktadır. Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyanın en çok mülteci barındıran ülkesi Türkiye’dir. Türkiye bu kadar göçü kaldırabilecek ekonomik ve sosyal yapıya sahip değildir. Türkiye’nin gelecekle

ilgili hedeflerine ulaşabilmesi için demografik yapısının korunması ve gelecek nesillere bozulmadan taşınması büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Aleinikoff, A. (2003). Protected characteristics and social perceptions: an analysis of the meaning of 'membership of a particular social group'. (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press; UNHCR.

Arslan, E. (2021). Uluslararası Göçe Teorik Bakış ve 21. Yüzyıl Göçleri: Göç Karşıtlığının Yükseliş ve Zorunlu Göçlerin Artması Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslar Arası Göç Üzerine Akademik Çalışmalar-Süreçler Olgular Uygulamalar*, (Ed. E. Arslan), Eğitim Yayınevi, 1-33.

Assembly, U. G. (1951). Convention relating to the status of refugees. *United Nations, Treaty Series, 189(1)*, 137.

Atmaca, Y. (2019). Türkiye'deki Göç Yönetimi Politikalarının Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Sürecinde Değerlendirilmesi, *Route Educational and Social Science journal*, 6 (7) ss. 1054-1066.

Atmaca, Y. (2020). "Esenyurt ve Göç Yönetimi Politikaları Üzerine Bir İnceleme", (Ed. Vedat Yılmaz ve Yıldız Atmaca), *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi.

Aydın, A. (2020). "Bir Göç ve Göçmen Şehri Olarak Adana", (Ed. Vedat Yılmaz ve Yıldız Atmaca), *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi.

Belli, A. (2020). "Suriyeli Göçünün Kentleşme Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Kilis Belediyesi Stratejik Planın İçerik Analizi", (Ed. Vedat Yılmaz ve Yıldız Atmaca), *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi.

BMMYK (UNHCR) (2001). *Dünya Mültecilerinin Durumu 2000: İnsani Yardımın Elli Yılı*, Ankara: Başkent Matbaası.

BMMYK (UNHCR) (2021). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (E.T. 20.12.2021).

Büyükhan, M. (2021). Uluslararası Ve Ulusal Mevzuata Göre Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü . R&S - *Research Studies Anatolia Journal*, 4 (2) , 76-90 . DOI: 10.33723/rs.851412

Cantor, D. (2013). Defining Refugees: Persecution, Surrogacy and the Human Rights Paradigm'(Ch 1 n 17) and Dallal Stevens, 'What Do We Mean by Protection?'. *International Journal on Minority and Group Rights*, 20, 233.

Cantor, D. (2016). *Defining refugees: Persecution, surrogacy and the human rights paradigm*. Koninklijke Brill NV, Leiden.

Costello, C., Ioffe, Y., & Büchsel, T. (2017). *Article 31 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees*. Legal And Protection Policy Research Series, University of Oxford.

Dost, S. (2014). Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriye'li Sığınmacıların Hukuki Durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-69.

Fitzpatrick, J., Bonoan, R. (2003). Cessation of Refugee Protection in Refugee Protection, (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection* Cambridge University Press; UNHCR.

Fullerton, M. (1988). Restricting the flow of asylum-seekers in Belgium, Denmark, the Federal Republic of Germany, and the Netherlands: New challenges to the Geneva Convention relating to the status of refugees and the European convention on human rights. *Va. J. Int'l L.*, 29, 33.

- Gilbert, G. (2003). Current issues in the application of the exclusion clauses, (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press.
- GKY, (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. Resmi Gazete- 22 Eki 2014, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> (Erişim Tarihi: 06.04.2022)
- Goodwin-Gill, G. S. (2003). Article 31 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees: non-penalization, detention, and protection, (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press.
- GİGM (2021). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *İkincil Koruma, Geçici Koruma*, <https://www.goc.gov.tr>, (E.T. 11.05.2021)
- GİGM (2022). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Şartlı Mülteci*, <https://www.goc.gov.tr>, (E.T. 15.04.2022)
- Haines, R. (2003). Gender-related persecution, (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press.
- Hathaway, J. C., Foster, M. (2003). Internal protection/relocation/flight alternative as an aspect of refugee status determination. (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press.
- IOM- International Organization For Migration (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*, (2.Baskı).
- Jaeger, G. (2001). On the history of the international protection of refugees. *International Review of the Red Cross*, 83(843), 727-738.
- Jastram, K., Newland, K. (2003). Family unity and refugee protection. (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press.
- Kagan, M. (2006). The beleaguered gatekeeper: Protection challenges posed by UNHCR refugee status determination. *International Journal of Refugee Law*, 18(1), 1-29.
- Kalin, W. (2003). Supervising the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees: Article 35 and beyond, (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press.
- Karakaya, C. & Karakaya, E. N. (2021). Türkiye'nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* (UKSAD), 7(1) , 100-111. DOI: 10.46442/intjcss.887777
- Kaya, İ., Eren, E. Y. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu-Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı* (SETA) Yayınları 55, 1. Baskı, İstanbul.
- KTEN, (2020) <https://www.kten.com/story/41836782/what-is-the-difference-between-migrant-and-immigrant> (Erişim Tarihi: 09.04.2022)
- Lauterpacht, E., Bethlehem, D. (2003). The scope and content of the principle of non-refoulement: Opinion, (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press; UNHCR.
- Lomo, Z. A. (2012). *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol: A Commentary*. (Eds.Zimmermann, A., Dörschner, J., & Machts, F). Oxford University Press.

- Özel, S. (2020). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(2), 709-734.
- Robinson, N. (1952). *Convention Relating to the Status of Refugees*. Institute of Jewish Affairs.
- TDK. (2022). *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu, Ankara, TDK Yayınları.
- Telsaç, C. (2021). "Head Of State According To Farabi". *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 333-342.
- Telsaç, C., Telsaç, Ö. Y. (2022a). Causes of Migration and its Effects, 2. *Uluslararası Güvenlik, Ekonomik, Sosyal, Siyasal ve Kültürel Boyutlarıyla "Küresel Göç Olgusu" Sempozyumu 23-24 Mart 2022, Ankara*. pp.427-433.
- Telsaç, Ö. Y., Telsaç, C. (2022b). Main Educational Problems Regarding The Children Of Migrant Families, 2. *Uluslararası Güvenlik, Ekonomik, Sosyal, Siyasal ve Kültürel Boyutlarıyla "Küresel Göç Olgusu" Sempozyumu 23-24 Mart 2022, Ankara*. pp.427-433.
- Türk, V., Nicholson, F. (2003). Refugee protection in international law: an overall perspective. (Eds. Feller, E., Türk, V., Nicholson, F.), *Refugee protection in international law: UNHCR's global consultations on international protection*, Cambridge University Press; UNHCR.
- UNHCR (1992) *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees 1979*, HCR/IP/4/Eng/REV.1 Reedited, Geneva, January 1992, <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/3d58e13b4.pdf> (E.T: 10.05.2021).
- UNHCR (1996) *Voluntary Repatriation: International Protection*. Handbook. <https://www.unhcr.org/publ/PUBL/3bfe68d32.pdf> (E.T: 01.05.2021).
- UNHCR (2016). *Mülteci ve Göçmen?*, https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2022)
- UNHCR (2022). *Procedural Standards for Refugee Status Determination Under UNHCR's Mandate*, 20 November 2003, available at: <https://www.refworld.org/docid/42d66dd84.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2022)
- Yıldız, A. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3 (1) s. 36-67.
- Yılmaz, V. (2020). "Suriyeli Göçmenlerin Yaşam Memnuniyetlerinin Malatya ili Özelinde Araştırılması", (Ed. Vedat Yılmaz ve Yıldız Atmaca), *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi.
- Yılmaz, V., Efşan, N. ve Mecek, M. (2020). Suriyeli Göçmenlerin Kentlere Etkilerinin Torbalı Özelinde Değerlendirilmesi, (Ed. V. Yılmaz ve Y. Atmaca), *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi.
- Yılmaz, V., Telsaç, C. (2021a). Yerel Yönetimler ve Katılım, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 235-254.
- Yılmaz, V., Telsaç, C. (2021b). Göç Olgusu Ve Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Kentlerdeki Sayısal Durumu, (Ed. E. Arslan), *Bölgesel Gelişmeler Işığında Uluslararası Göç ve Türkiye*, Nobel Yayınevi.
- Yılmaz, V., Telsaç, C. (2022) Kriz Yönetimi Bağlamında Türkiye'de Göç Ve Uygulanan Politikalar Üzerine Bir Değerlendirme, (Ed. V. Eren), *Kamu Sektöründe Kriz Yönetimi Kavram, Kuram ve Uygulamalar*. Nobel Yayınevi.
- YUKK, (2013). *6458 Sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu*, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2022)

Yüksel, H. ve Hiçdurmaz, Z. (2019). “Misafir İşçiden” “Yaşlı Göçmene” Avrupa’da Yaşlanan Göçmenlerin Sorunları: Fransa Örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, (59), 213-234. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0029>

DİĞER KAYNAKLAR

Afrika Halk ve İnsan Hakları Şartı 1981, African Charter on Human and Peoples' Rights, <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49>, (Erişim Tarihi: 05.05.2022)

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, American Declaration of the Rights and Duties of Man, <http://www1.umn.edu/humanrts/oasinstr/zoas2dec.htm>, (Erişim Tarihi: 04.05.2022)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf, (Erişim Tarihi: 05.05.2022)

Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi (1961). Cenevre’de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu, (1/125). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM___/d00/c002/km___00002024ss0053.pdf

Lisbon Treaty (2012). Area Of Freedom, Security And Justice, “Policies On Border Checks, Asylum And Immigration”, Title V, Chapter-2, Article-78 (ex Articles 63, points 1 and 2, and 64(2) TEC) , https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016_ME/TXT&from=EN#d1e1260-47-1 (Erişim Tarihi: 18.04.2022)

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, (Erişim Tarihi: 04.04.2022)

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, <https://www.Goc.Gov.Tr/Kurumlar/Goc.Gov.Tr/Yonetmelikler/Sozlesmeler/Multecilerin-Hukuk-Statusune-Iliskin-1967-Protokolu.Pdf>, (Erişim Tarihi: 05.04.2022)